

9. Черенданов В.Н. Организация и тактика раскрытия квартирных краж по горячим следам // Совершенствование оперативно-розыскной деятельности по борьбе с кражами личного имущества граждан. – Ташкент: ТВШ МВД СССР, 1987. – 98 с.

10. Антонян Ю.М., Кудрявцев В.Н., Эминов В.Е. Личность преступника. – СПб. : Изд-во "Юридический центр Пресс", 2004. – 366 с.

УДК 351.746.2+343.123.12:(34:351.74)

А.А. Ємець

**ПРО ДОСТАТНІСТЬ МАТЕРІАЛІВ
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЯК ПЕРЕДУМОВИ ОТРИМАННЯ ДОЗВОЛУ
НА ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНО-
РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ, ЯКІ ТИМЧАСОВО
ОБМЕЖУЮТЬ ПРАВА ЛЮДИНИ**

У статті розглядаються проблемні питання, пов'язані з використанням судом матеріалів оперативно-розшукової діяльності при наданні дозволу на проведення оперативно-розшукових заходів, які тимчасово обмежують права людини, а також аналіз відповідності практичної діяльності за зазначеним напрямом вимогам законодавства.

Ключові слова: *оперативно-розшукова інформація, судова влада, судовий контроль, відомчий контроль, прокурорський нагляд, оперативно-технічний захід, оперативно-розшуковий захід, оперативно-розшукова справа, конспірація.*

В статье рассматриваются проблемные вопросы, связанные с использованием судом материалов оперативно-розыскной деятельности при даче разрешения на проведение оперативно-розыскных мероприятий, которые временно ограничивают права человека, а так же анализ соответствия практической деятельности по указанному направлению требованиям законодательства.

Ключевые слова: *оперативно-розыскная информация, судебная власть, судебный контроль, ведомственный контроль, прокурорский надзор, оперативно-техническое мероприятие, оперативно-розыскное мероприятие, оперативно-розыскное дело, конспирация.*

The article deals with the problematic issues associated with the use of materials by the court operational and investigative activities in giving permission to conduct search operations, which temporarily restrict human rights, as well as analysis of the consistency of practice, at the direction of the legislative requirements.

Key words: *operatively-search information, the judiciary, judicial review, the departmental control, public prosecutor's supervision, operational and technical measures, operational-search measures, operational and investigative work, a conspiracy.*

Завданнями кримінального судочинства є охорона прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які беруть в ньому участь, а також швидке і повне розкриття злочинів, викриття винних та забезпечення правильного застосування Закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний (ст. 2 КПК України). Органи судової влади займають особливе місце у системі кримінального судочинства, покликані здійснювати не тільки функцію правосуддя, а і приймати рішення на різних стадіях кримінального процесу, в т. ч. вирішувати питання про надання дозволів на обмеження прав та свобод при здійсненні оперативно-розшукових заходів та слідчих дій, що тимчасово обмежують права людини. Міжнародним правом та законодавством України саме суд визнаний тією інстанцією, що покликана вирішувати питання про обмеження особистих прав людини, попереджувати таким чином безконтрольне застосування сил та засобів оперативно-розшукової діяльності, що може завдати істотної шкоди охоронюваним Законом інтересам.

Звісно, при виконанні своїх функцій суд повинен спиратися на матеріали кримінальних справ, що надаються різними учасниками кримінального процесу, інші матеріали, використання яких передбачено діючим законодавством. Особливе місце при реалізації функцій суду відводиться матеріалам, які отримані при здійсненні оперативно-розшукової діяльності, що сама-по-собі спрямована на забезпечення інтересів кримінального судочинства. Власне, інформація, що отримана при здійсненні оперативно-розшукової діяльності, є у більшості випадків підставою для прийняття рішення суддею про надання дозволу на проведення оперативно-технічних заходів. Від повноти та об'єктивності цієї інформації залежить ступінь обґрунтованості державної кримінально-правової політики.

Питання додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності були предметом досліджень Ю.М. Грошевого, О.Ф. Долженкова, В.С. Зеленецького, П.М. Каркача, І.Н. Козьякова, М.Й. Курочки, І.Є. Марочкина, Ю.Ю. Орлова, Б.Г. Розовського, В.Е. Тарасенка та інших учених у галузі кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності. Проблематика можливих зловживань в сфері ОРД цікавить, в першу чергу, стосовно стосується питань взяття дозволів на проведення та додержання законності при проведенні оперативно-технічних заходів. У цьому ключі, безсумнівний інтерес становлять особливості надання та межі оперативно-розшу-

кової інформації, які істотним чином впливають на обґрунтування підстав проведення зазначених заходів.

Проаналізуємо основні нормативні акти, що регламентують обґрунтування отримання дозволу на проведення оперативно-технічних заходів. В нормах ст.ст. 30-32 Конституції України, що гарантують особисті права людини, передбачена формальна підстава обмеження цих прав у відповідних випадках – рішення суду [1, ст. 30-32]. Також звертається увага на "вмотивованість" рішення суду, що передбачає наявність певної міри інформації про протиправну діяльність окремих осіб та груп, надану компетентними підрозділами.

Ч. 2 ст. 8 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" визначає, що проведення оперативно-технічних заходів здійснюється за рішенням суду, прийнятим за поданням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника [3, ст. 8]. Зазначається, що "застосування цих заходів проводиться виключно з метою запобігти злочинові чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншим способом одержати інформацію неможливо" [3, ч. 2 ст. 8]. Тобто, також передбачається наявність у поданні інформації, попередньо отриманої оперативним підрозділом, на яку повинен звертати увагу суд при прийнятті рішення.

Постанова Кабінету Міністрів України № 1169 від 26 вересня 2007 року безпосередньо визначає порядок отримання дозволу суду на здійснення заходів, що тимчасово обмежують права людини. В цьому порядку зазначено, що для отримання дозволу керівник оперативного підрозділу вносить на розгляд суду подання про отримання дозволу [4, п. 3]. Подання вноситься на розгляд голови апеляційного суду області, м. Києва та Севастополя, Апеляційного суду Автономної Республіки Крим або уповноваженого ним заступника за місцем провадження справи. У поданні зазначається обґрунтування необхідності здійснення заходу та інші відомості, що можуть мати значення для суду [4, п. 4].

Проте відзначимо, що у зазначеній Постанові відсутнє пряме посилення на можливість ознайомлення судді з матеріалами оперативно-розшукової справи, по якій планується здійснити оперативно-технічні заходи.

Така можливість викладена лише у Постанові Пленуму Верховного Суду України № 2 від 28 березня 2008 року, яка визначає окремі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав. Зокрема, п. 8 Постанови визначає:

"При розгляді подання про тимчасове обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина суддя перевіряє, чи відображено в ньому всі необхідні дані для їх розгляду, чи підписане воно повноваженою службовою особою і чи погоджене воно у визначених законом випадках з прокурором, вивчає матеріали оперативно-розшукової, контррозвідувальної або кримінальної справи, за необхідності вислуховує суб'єкта внесення подання і виносить умотивовану постанову про задоволення подання або відмову в такому задоволенні.

Обсяги надання матеріалів справи визначаються суддею. Невиконання законних вимог судді може бути підставою для відмови в задоволенні подання" [5, п. 8].

Маємо висловити свої міркування з приводу меж ознайомлення суддів з матеріалами оперативно-розшукових справ. Надаючи дозвіл на проведення оперативно-технічних заходів, суддя повинен одержати достатню інформацію про певні обставини, котрі б свідчили про можливість проведення даних заходів. При цьому мають бути відсутні інші можливості документування протиправної діяльності та одержання інформації в інший спосіб відповідно до вимог ч. 2 ст. 8 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність".

Потрібно, щоб суддя при прийнятті рішення про надання дозволу обґрунтував це рішення на тому об'ємі інформації, що наданий оперативним підрозділом. Саме ця інформація розкриває характер та сутність певних подій і явищ, фактів протиправної поведінки окремих осіб та груп, дає уявлення про протиправний характер їх діяльності. Така інформація має дозволити сформуванню у судді переконаність у необхідності проведення запланованих оперативним підрозділом заходів.

Діюче законодавство не містить вимог щодо достатності інформації, яка приймається до уваги суддею при наданні дозволу на проведення оперативно-технічних заходів. Виходячи зі змісту наявних нормативних положень, суд має оцінювати достатність таких даних на власне внутрішнє переконання. Отже, суддя повинен мати можливість ознайомитися з усією наявною інформацією, що з високим ступенем імовірності свідчить про вчинення фігурантом по оперативно-розшуковій справі заборонених законом дій, підтверджує їх протиправний характер, дає підстави очікувати їх вчинення в майбутньому.

Таким чином, цілком логічним вбачається вивчення суддею практично у кожному випадку надання дозволу на здійснення ОТЗ матеріалів відповідної оперативно-розшукової справи, про що має

йти мова у відповідних нормативно-правових актах. Так, на нашу думку, положення Порядку отримання дозволу суду на здійснення заходів, що тимчасово обмежують права людини, мають бути приведені у відповідність до конструктивних положень Постанови Пленуму Верховного Суду України № 2 від 28 березня 2008 року.

Зокрема, п. 7 Постанови Кабінету Міністрів України № 1169 від 26 вересня 2007 року має бути доповнений наступним чином:

"При розгляді подання суддя особисто вивчає матеріали оперативно-розшукової справи, вислуховує суб'єкта внесення подання і виносить умотивовану постанову про задоволення подання або відмову в такому задоволенні.

Обсяг вивчення матеріалів оперативно-розшукової справи визначається суддею. Невиконання законних вимог судді може бути підставою для відмови в задоволенні подання".

Використана література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. 1996. - № 30. - Ст. 141.

2. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28 грудня 1960 року // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР), 1961. - № 2. - Ст. 15.

3. Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність" від 18 лютого 1992 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992. - № 22. - Ст. 303.

4. Постанова Кабінету Міністрів України № 1169 від 26 вересня 2007 року "Про затвердження Порядку отримання дозволу суду на здійснення заходів, які тимчасово обмежують права людини, та використання добутої інформації" // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1169-2007-%EF>.

5. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 28 березня 2008 року "Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства" // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-in/laws/main.cgi?nreg=v0002700-08>.

6. Наказ МВС України № 400 від 14 квітня 2004 року "Про порядок приймання, реєстрації та розгляду в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про злочини, що вчинені або готуються".

7. Грошевий Ю.М., Єськов С.В. Судовий контроль у сфері оперативно-розшукової діяльності: Монографія / МВС України, Луган. держ. ун-т

внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2009. – 128 с.

8. Теория оперативно-розыскной деятельности: Учебник / Под ред. К.К. Горяинова, В.С. Овчинского, Г.К. Синилова. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 832 с.

УДК 343.9:351.746.2

Л.Є. Паланичко | **ОСОБЛИВОСТІ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ
У ВЕЛИКИХ МІСТАХ**

У статті розглядаються особливості вчинення злочинів у великих містах.

Ключові слова: *оперативна обстановка, злочинність, велике місто, корисливо-насильницькі злочини, незаконний обіг наркотиків.*

В статье рассматриваются особенности совершения преступлений в больших городах.

Ключевые слова: *оперативная обстановка, преступность, большой город, користо-насильственные преступления, незаконный оборот наркотиков.*

The peculiarities of committing crimes in big cities are considered in the article.

Key words: *operative situation, criminality, city, accumulatively-violent crimes, illegal turn of drugs.*

Будь-який злочин, який вчиняється у великому місті нашої держави, є подією, що характеризується сукупністю тільки йому притаманних властивостей і відмінних ознак. Разом з тим ці злочини мають і спільні риси, які дають змогу узагальнити їх характеристику і виділити певну специфіку розкриття деяких видів злочинів, що вчиняються у великих містах. Оперативно-розшукова характеристика злочинів, що вчиняються в умовах великого міста, містить відомості про своєрідні ознаки (елементи): обстановку, в якій готуються і вчиняються злочини; предмет злочинного посягання; способи вчинення таких злочинів; типові сліди; особу, яка вчинила злочин (типи і характер злочинських груп, мотиви поведінки тощо); особу потерпілого від злочину.

Так, категорію оперативної обстановки, зокрема і у великих містах нашої держави, формують три основні елементи:

– географічні та соціально-економічні особливості території обслуговування;